

Foto: Morten Uglum, Aftenposten

Grunnrenteskatt og rikingflukt – en sammenheng?

BACHELOROPPGAVE I REGNSKAP – AF3040
LARS SINGSDAL

Forord

Denne bacheloroppgaven er skrevet våren 2024 av Lars Singsdal, som går år 3, økonomi og administrasjon - regnskap på NTNU Handelshøyskolen. Oppgaven er skrevet med oppmerksomheten rettet mot Støre-regjeringens skatteøkninger innenfor oppdrett, energi og industri, den såkalte grunnrenteskatten. Fokuset ligger på grunnrenteskatt på oppdrett, og teorien om at denne skatten var avgjørende for at rike nordmenn flyttet fra landet, hovedsakelig til Sveits. Jeg vil gjerne takke bidragsyterne, Anne Marit Vigdal, Elisabeth Holvik, Robert Eriksson, damene i Finansdepartementet, og advokat-kollegaen til Holvik som ønsket å forbli anonym. De er respondentene som ga oppgaven drahjelp gjennom de kvalitative intervjuene. Emnene som dekkes er kommunalt og statlig regnskap, samt skatt og avgiftsrett. Merk at planen opprinnelig var å skrive i samarbeid med en annen student, men på grunn av registreringsproblemer rundt veivalget hans fikk han ikke skrive bachelor i regnskap, og jeg skriver derfor alene. Dette var noe vi ble informert over da oppgaven kun hadde cirka 300 ord, derfor er jeg trygg på at vi har holdt oss innenfor NTNUs etiske standard når det gjelder å ta imot hjelp fra andre studenter. Det er heller ikke brukt AI eller noen andre interaktive hjelpemidler enn min gode veileder, Morten Kringstad. Arbeidet har vært lærerikt, og gitt meg et godt innblikk i utfordringene som både privat og offentlig sektor står ovenfor i en turbulent tid med pandemi, inflasjon og krig. Innholdet i denne oppgaven står for forfatterens regning.

Sammendrag

Formålet med denne bacheloravhandlingen har vært å avklare sammenhengen mellom grunnrenteskatt og den omtalte «skatteflukten». Det har også vært å finne den eventuelt korrekte årsaken til flukten, dersom det skulle vise seg at grunnrenteskatten ikke var det. Samtidig kom vi fram til at emnet skulle være relatert til både skatt og regnskap, uten at det på det tidspunktet var klart hva slags økonomisk teori vi skulle bruke.

Arbeidet ble startet med å avklare temaet, og deretter ta kontakt med et fåtall kunnskapsrike og involverte intervjuobjekter, som det var håp om at ville dra oppgaven videre ved å nevne momenter som vi ikke selv var kjent med. Respondentenes rolle i sine ulike bedrifter og organisasjoner bidro sterkt til å sette en stødig kurs for arbeidet framover. Det ble også bestemt at Asker kommune, som har vært mye løftet fram i forbindelse med Røkkes exit, skulle undersøkes nærmere. Etter lengre søk viste det seg at vi hadde nok relevant informasjon til å også undersøke Bømlo, som på mange måter representerer Askers motsetning.

Etter å ha arbeidet litt med svarene fra respondentene, kom vi fram til at PESTEL-modellen skulle brukes, rett og slett som følge av alle de ulike momentene som kunne ha betydning for individenes avgjørelser, både til å innføre grunnrenteskatten, og forlate landet. Ikke lenge etter ble også stakeholder-teorien innlemmet i arbeidet. Disse modellene, sammen med svarene fra respondentene, gav gode utgangspunkt for skriving videre. Den eventuelle overvekten av respondenter som anså grunnrenteskatten som et onde, gjorde at vi også kontaktet finansdepartementet for å høre deres syn, men derfra fikk vi kun et høringsdokument, og ikke noen personlige analyser.

Eventuelt kom vi fram til, basert på responsene, samt de gjennomførte analysene, at grunnrenteskatten kun er en minimal årsak til skatteflukten. Mest avgjørende er formueskatt, med utbytteskatt på aksjer oppgitt som en annen relevant grunn. Grunnrenteskatten har riktignok den effekten av at dens innføring gjør det vanskeligere å betjene formueskatten, men kan ikke rømmes fra ved å endre adresse til Sveits. Dermed er den en mindre relevant årsak.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.2 Hendelsesforløp	6
2. Teori	9
2.1 Skatt.....	9
2.2 Grunnrenteskatt og produksjonsavgift	9
2.3 Formueskatt og aksjebeskatning.....	10
2.4 PESTEL-analyse	10
2.5 Stakeholder-teorien	11
3. Metode	12
4. Empiri / Analyse	15
4.1 Behov for grunnrenteskatten?	15
4.2 Effekten på kommuneøkonomiene - Asker.....	16
4.3 Effekten på kommuneøkonomiene - Bømlo	17
4.4 Effekten på næringslivet.....	19
4.5 Grunnrenteskattens opphav i sammenheng med eksterne faktorer - PESTEL	20
4.6 Grunnrenteskattens konsekvenser i sammenheng med eksterne faktorer - PESTEL	22
4.7 Stakeholder-teorien.....	23
5. Konklusjon	26
6. Litteraturliste	28
7. Appendiks	31

1. Innledning

Etter valget i 2021 vant den rødgrønne koalisjonen og avsluttet 8 år med Erna Solberg som statsminister. De overtok en usedvanlig hektisk situasjon, ettersom Covid-19 fortsatt var til stede, og økonomien den siste tiden hadde vært en berg-og-dal-bane. Få måneder senere gjorde strømprisene et kraftig byks, og nådde nivåer de fleste i Norge aldri hadde sett maken til. Mot slutten av vinteren invaderte Russland Ukraina, og startet den største konflikten i Europa siden 2. verdenskrig. Europeiske land som hadde gjort seg avhengige av russisk gass havnet i en uheldig situasjon, og særlig Tyskland så seg nødt til å importere fra andre steder, som Nederland, Belgia og Norge (E24, 2023). Økte strømpriser skulle etter hvert vise seg å ikke være den eneste utfordringen som Norsk næringsliv og norske privatpersoner skulle ha å slite med. Omfattende offentlig underskudd for året 2020 som følge av pandemien (SSB, 2021) ledet til at regjeringen så seg om etter nye inntektskilder, og i september 2022 ble det kjent at en grunnrenteskatt skulle utredes. Regjeringen uttalte blant annet at:

“Neste år vil utgiftene i statsbudsjettet vokse betydelig på viktige områder. Gapet mellom den underliggende veksten i statens inntekter fra fastlandsøkonomien og utgiftsøkningene er på flere titalls milliarder. Vi har i realiteten to måter å tette dette gapet på, store kutt i velferd som pensjon, helse, politi og eldreomsorg, eller gjennom skatteøkninger. Utgiftskutt som gir inndekning i den størrelsesorden det er behov for nå, vil ikke være forenelig med det samfunnet vi vil at Norge skal være.” (E24, 2022)

Med dette som utgangspunkt la regjeringen fram nye skatteøkninger, og nesten umiddelbart ble det klart at en av Norges mest kjente milliardærer, Kjell Inge Røkke, flyttet til Lugano i Sveits. Den påfølgende utvandringen av rike nordmenn har skapt debatten om skatteøkningene gjorde mer skade enn godt. Spørsmålet om de i det hele tatt var så nødvendige som det ble fremmet av regjeringen, er også verdt å stille. Problemstillingen i denne bacheloravhandlingen er:

Hvordan påvirket grunnrenteskatten den Norske stats og det Norske næringslivs økonomi, samt skatteflukten ut av landet?

For å svare på dette utforsker vi de regnskapsmessige og skattemessige konsekvensene av grunnrenteskatten, med særlig søkelys på utflyttingen til Sveits, eksterne faktorer og næringslivets reaksjon. Dette besvarer vi blant annet ved hjelp av kvalitative intervjuer med

aktører i norsk næringsliv som kommer med sine erfaringer rundt grunnrenteskattens mange sider. Vi sikter oss også inn på to vidt forskjellige kommuner, som begge har blitt påvirket av hendelsesforløpet. Mye av det som undersøkes er penger i bevegelse, men det er et menneskelig aspekt ved det hele. Selv hvis regnskapet på slutten av dagen ser bedre ut med innføringen av grunnrenteskatt, er det ikke det samme som en sysselsatt, trygg og tilfreds befolkning. Vi prøver å forklare et fenomen, en atferd. Derfor har vi vært særlig på utkikk etter varierende synspunkter og erfaringer som representerer både private og offentlige interesser. Årsaken til masseutflyttingen er også noe vi ønsker å finne, og til det har vi to hypoteser.

1: *“Grunnrenteskatten bidro, ofte i en avgjørende rolle, til riking-flukten til Sveits”*

2: *“Riking-flukten ble i langt større grad forårsaket av andre ting, særlig økt formueskatt og økt utbytteskatt”*

Regjeringens skattepolitikk står sentralt i å bestemme bedrifters strategiske og operasjonelle beslutninger. Bedrifter må tross alt ta hensyn til mange ting, enten det er endring i grunnrenteskatt, oppjusteringen av alminnelig inntekt på utbytte fra aksjeselskap, eller formueskatt. Denne oppgaven tar videre for seg ulike fagteorier som stakeholder-teorien, PESTEL-analysen og skatteteori. Gjennom disse teoriene og kildene skal vi få en dypere innsikt i hvordan grunnrenteskatten og eventuelt andre skatteøkninger siden 2021 har påvirket norsk økonomi.

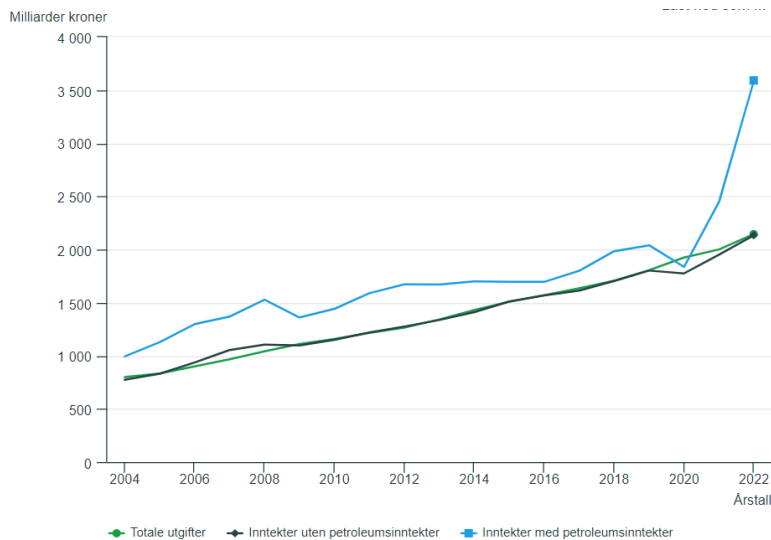
Støre-regjeringen gikk fra 2021 inn med mål om at de skulle klare å skape en mer rettferdig ressursfordeling. De økte kraftig beskatning på aksjeutbytte og formue, samt innførte en helt ny skatt, grunnrenteskatten. Omfanget av disse, hovedsakelig sistnevnte, er sentralt i denne oppgaven. Noe flere av bidragsyterne våre har fortalt, er nemlig at grunnrenteskatten kom overraskende på, og påførte en tung belastning på bedriftenes kontantstrøm. Videre analyseres sammenhengen dette har med den såkalte “rikingflukten” hvor mange norske milliardærer og finansfolk har flyttet til Sveits for å slippe unna det økte skattenivået. I september 2022 erklærte regjeringen at det skulle innføres en grunnrenteskatt på havbruk (Regjeringen, 2022). Denne skulle tre i kraft fra 1. januar 2023. Siden det ble kjent at grunnrenteskatten ble utredet, har et usedvanlig høyt antall rike nordmenn meldt flytting til Sveits, deriblant Alexandra Haudemann-Andersen, Kristoffer Reitan, Rikke Sandvoll Hagen og kanskje mest kjent: Kjell Inge Røkke (Dagens Næringsliv, 2023). Den 28. August 2023 meldte Dagens Næringsliv om at Norske

formuer på 47 milliarder har forlatt landet og flyttet til Sveits. Tapene i skatteinntekter som norske kommuner har opplevd i denne sammenheng, har skapt store overskrifter. Samtidig gir grunnrenteskatten milliarder i skatteinntekter til Norge. Det er ulike meninger om behovet for en grunnrenteskatt, og det har vært ønskelig i denne oppgaven å få inn ulike perspektiver fra fagpersoner, næringslivsledere og representanter fra det offentlige, for å sikre et best mulig utgangspunkt for oppgaveskrivingen.

1.2 Hendelsesforløp

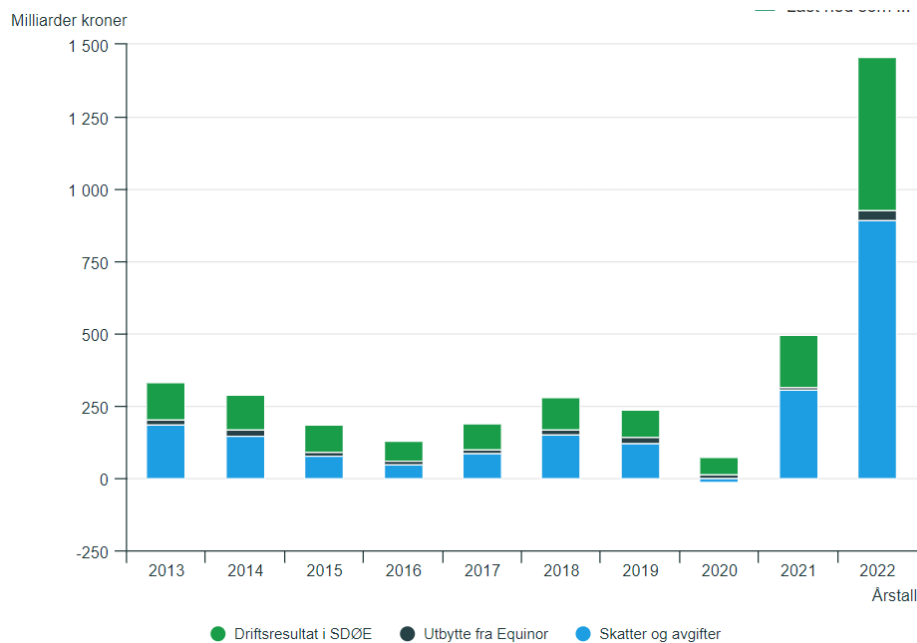
Den første utredningen av behovet for en grunnrenteskatt kom for fem år siden, i 2019 (Holvik 2024, Eriksson 2024). Forslaget var å innføre en grunnrenteskatt på 40%. Dette var beregnet å gi staten om lag 7 milliarder kroner i skatteinntekter årlig, basert på de siste årenes høye laksepriser og lave kronekurs (Eriksson, et al., 2020). Det ble da avgjort av stortinget at en grunnrenteskatt på det tidspunktet ikke var ønskelig. På denne tiden hadde de borgerlige fortsatt flertall, og den globale Covid19-pandemien hadde enda ikke ankommet. Det ble som følge av stortingshøringene i stedet foreslått innføring av en produksjonsavgift, den gang på 40 øre per kilo, i dag på 90 øre med ulike satser (Skatteetaten). I sitt høringssvar fra grunnrenteskattens andre runde mer høringer oppga Sjømatbedriftene at det var rimelig og rettferdig at fellesskapet skulle få nytte av inntektene av Norges naturressurser, men at oppdretterne: “benytter seg av sjøareal i deler av produksjonen, slik landbruket benytter utmark på land til produksjon av deler av sin kjøttproduksjon. Ut fra et fagligøkonomisk ståsted mener Sjømatbedriftene at regjeringens forslag om innføring av grunnrenteskatt for havbruksnæringen har manglende legitimitet, og at premissene regjeringen legger til grunn for forslaget inneholder en rekke svakheter.” (Eriksson, Høgstad, 2023).

Stortingsflertallet var også ikke for en grunnrenteskatt i 2019, og gikk i stedet for produksjonsavgiften. Dermed ble planen om grunnrenteskatt lagt på is i 2 år. Året etter ankom Covid19-pandemien Norge, og som i resten av verden ble økonomien kraftig påvirket. Den store omveltningen førte blant annet til lavere global etterspørsel etter olje, som førte til et kraftig fall i petroleumsprisen. For den Norske økonomien medførte prisfallet et offentlig underskudd (Figur 1) - noe som ikke en gang hadde skjedd under finanskrisen i 2008.

Figur 1: Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter. Milliarder kroner (SSB)

Dette offentlige underskuddet var friskt i minnet da Støre-regjeringen året etter ble dannet, og næringslivet fikk allerede ved Hurumerklæringen sterke signaler om at noe var i ferd med å endre seg. Det ble varslet om høyere formueskatt, lavere skatterabatt og økt utbytteskatt (Vedlegg 3). Det var dermed gjort rede for at næringslivet, samt Norges rikeste, skulle stå for de ekstra inntektene til statskassen. For eksempel økte satsen for beregning utbytteskatt fra 1.44, først til 1.6, deretter til 1.72 (Skatteetaten). Regjeringens første år ble markant preget av strømkrisen, som startet i utgangen av 2021, og den russiske invasjonen av Ukraina i februar 2022. Likevel viser tallene for den norske stats inntekter og utgifter et kraftig byks i 2021, som resultat av økte inntekter fra petroleumssektoren, inkludert gass (Borgås, 2023). Mye kan krediteres til at prisene hadde kommet opp til normale nivåer igjen etter det svært uvanlige året 2020. I september 2022 var altså det opprinnelige underskuddet i 2020 ikke noe som hadde vedvart, og overskuddet fra 2021 hadde vært langt større.

Figur 2: Statens petroleumsinntekter inkludert gass, i milliarder. Særlig Norsk eksport av naturgass til Europa økte etter starten på Russlands angrepskrig mot Ukraina. (SSB)

Det var med andre ord ikke et vedvarende underskudd da regjeringen og Finansminister Trygve Slagsvold Vedum la fram grunnrenteskatten. Dette stemmer med regjeringens uttalelse om at det var framtidige økte kostnader de ville komme forut: *“Neste år vil utgiftene i statsbudsjettet vokse betydelig på viktige områder. Gapet mellom den underliggende veksten i statens inntekter fra fastlandsøkonomien og utgiftsøkningene er på flere titalls milliarder.”* Slik det da ble forklart var det snakk om en fremtidsrettet skatt, ikke beskatning for å reparere skade skjedd under pandemien. Dette passer og stemmer overens med tallene vi har fra SSB og andre kilder, som bekrefter at underskuddet i 2020 raskt bleknet sammenliknet med overskuddene dannet 2021 og 2022.

Det var 12. September 2022 da Kjell Inge Røkke, en av Norges rikeste menn, gjorde det kjent at han flyttet til Sveits. Et år og diverse nyhetssaker om skatteflyktninger senere, kunne Dagens Næringsliv rapportere om at norske formuer på 47 milliarder hadde flyttet til Sveits (Bakken et. al., 2023). Særlig kommunene disse personene flyttet fra, ble hardt rammet. Dette bringer oss til den nåværende situasjonen i 2024. Uten foreløpig vite situasjonen for statens økonomi i dag, kan det virke, basert på tallene i 2021 og 2022, som at det overskudd fortsatt er faktum, og skatteflukten ikke har ført til katastrofale resultater så langt. I de neste kapitlene vil vi se

nærmere på PESTEL-modellen, stakeholder-teorien, noen av konsekvensene av grunnrenteskatten og rikingflukten, og komme til bunns i hvorfor så mange endte med å reise.

2. Teori

2.1 Skatt

Skatt kreves inn av offentlig myndigheter, og betaling av skatt er et pålegg fra myndighetene til borgerne om å innbetale penger til dekning av offentlig utgifter. Innkreving av skatt er et ledd i det offentliges myndighetsutøvelse, og oppleves ofte som et betydelig inngrep i borgernes frihet og rettigheter. I henhold til legalitetsprinsippet må offentlige myndigheter ha hjemmel i lov for å pålegge borgerne plikter, som for eksempel innbetaling av skatt. Lov 26. Mars 1999 nr. 14 (skatteloven) inneholder de sentrale lovbestemmelsene som angir hvordan grunnlaget for skatt skal fastsettes (Olsen & Vigdal, 2018, s 55). Det er Regjeringen og Stortinget som innfører skatter. Stortinget er den lovgivende forsamlingen som Regjeringen som den utøvende makt må skaffe godkjenning fra før sistnevnte kan innføre disse skattene. I Norge utkommer regjeringen av en majoritet i Stortinget, så den har som regel godt handlingsrom. Siden 2021 har regjeringen bestått av stortingsflertallet til Arbeiderpartiet og Senterpartiet, med støtte fra Sosialistisk Venstreparti.

2.2 Grunnrenteskatt og produksjonsavgift

Regjeringen ønsket opprinnelig å innføre en grunnrenteskatt på 40% av omsetningen fra oppdrett, noe som ble kraftig kritisert av næringslivet, inkludert Sjømatbedriftene. De fremla at dette i tillegg til alminnelig selskapskatt ville innebære en faktisk skatt på 62%. *“For havbrukselskapet som rammes av grunnrenteskatten vil skatten øke fra 22% i 2022 til 62% i 2023.”* (Eriksson & Høgstad, 2023). Til slutt endte grunnrenteskatten på 25%, som gjør den nye marginalsatsen til 47%. En grunn til at Sjømatbedriftene var imot grunnrenteskatten, ble forklart ved den allerede innførte produksjonsavgiften, på 90 øre, som nevnt med diverse ulike satser for sløyd og ikke-sløyd fisk (Skatteetaten). Produksjonsavgiften hadde startet på 40 øre, så økt. Dette var en faktor som næringslivet brukte i argumentasjonen mot at grunnrenteskatten skulle innføres, samtidig som ideen om å fjerne produksjonsavgiften dersom grunnrenteskatten ble innført resonnerer noe (Eriksson, Høgstad, 2023).

2.3 Formueskatt og aksjebeskatning

Norge er et av få land som har formueskatt (Olsen & Vigdal, 2018) og kommunene har ganske frie tøyler til å justere den som de ønsker. Formueskatt vurderes basert på totalverdien av det som direkte eies av den skattepliktige, derav bolig, sekundærbolig, aksjer, næringsseiendom og liknende (Skatteetaten). Den beregnes for formuer på over 1 700 000 kr, og går hovedsakelig til kommunen (0.7%), mens 0.3% går til staten (0.4% over 20 000 000 kr.) Det er den statlige formueskatten som har økt betydelig siden regjeringsskifte i 2021, da den lå på 0.15%. For formuer over 20 millioner gikk dermed formueskatten fra 0.85% i 2021 til 1.1% i 2024. Dette skjedde gjennom økninger for årene 2022 og 2023. For å forstå skatteflukten blir derfor formueskatt essensiell.

Aksjebeskatningen var også noe som ble endret i de umiddelbare årene etter regjeringsskifte. Den går ut på at penger tjent ved aksjehandel oppjusteres i skatteberegningen ved å gange den med en sats, i 2024 på 1.72. Deretter blir denne nye verdien beskattet med 22%, som i praksis betyr en skattesats på 37.84% av aksjegevinst (Skatteetaten). Dette er gjør investering i aksjer til langt mindre innbringende enn det ellers ville vært, og er en viktig faktor når vi prøver å forstå rikingflukten.

Her er det også viktig å nevne at Norge og Sveits har en egen skatteavtale som gjør akkurat Sveits til en fristende destinasjon. Det finnes nemlig mange land uten formueskatt, hvor Sveits ikke er et av dem. Utenom Norge er det nemlig kun Sveits og Spania som har formueskatt av OECD-landene (Bjørnestad, 2021). Likevel, i 2010 ble Norge og Sveits enige om å kildeskatten på utbytte som betales fra et Norsk selskap til et Sveitsisk selskap (Bangum, 2023)

2.4 PESTEL-analyse

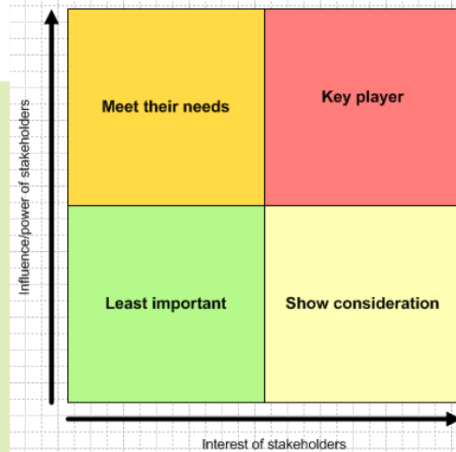
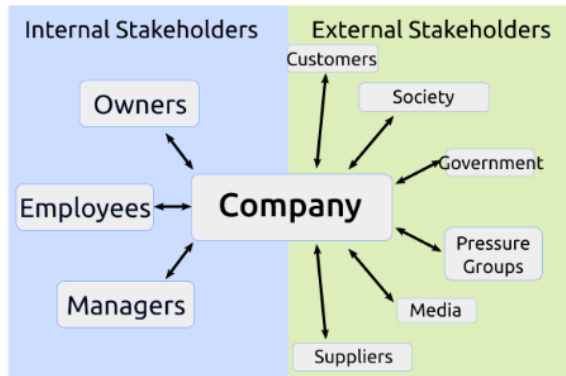
I stor grad utgjøres fundamentet for oppgaven av nyhetsartikler som har kommet siden 2021, da de omtalte temaene i stor grad ble aktuelle. En stor rekke faktorer har spilt inn i hendelsesforløpet, deriblant et regjeringsskifte, lovendringer og økonomisk turbulens. Allerede 4. mars 2021 rapporterte SSB at “Korona gav offentlig underskudd”. Dette var under et år etter at den offisielle nedstengingen av Norge hadde blitt iverksatt. På høsten samme år kom et regjeringsskifte, da Arbeiderpartiet og Senterpartiet vant valget og dannet regjering med støtte fra Sosialistisk Venstreparti. Siden skatteendringer er svært sammenkoblet med politiske,

juridiske og økonomiske prosesser, vil vi bruke gjennomføre en PESTEL-analyse for å forstå den faktiske situasjonen til staten Norge. De siste 5 årene er spesielt interessante, siden økonomien etter at korona-pandemien ankom har vært svært turbulent og variert. PESTEL inkluderer 6 forhold: Økonomiske, sosiokulturelle, politiske, lovmessige, miljømessige og teknologiske (Sander, 2023). Forhold som har betydning i dag eller forventes å bli det i fremtiden, *grupperes så innenfor et av de perspektivene som inngår i analysemodellen for å gi et oversiktsbilde over de makroomgivelsene som forventes å ha fremtidig innvirkning på virksomhetens posisjon, potensial og retning i fremtiden* (Sander, 2023). Aktuelle forhold inkluderer blant annet økonomiske (finanskrise som følge av korona-pandemien), politiske (regjeringsskifte) og teknologiske (kunnskapen og teknologien for å drive med oppdrett er relativt ny, som er en viktig årsak til at grunnrenteskatt for havbruk også er det). Selv om bedriften ofte kan gjøre lite med disse, kan en analyse gjøre bedriften mer forberedt på hva som kan komme, og når endringer vil skje (Fjelstad & Lunnan, 2018) I et strategisk perspektiv er målet med en PESTEL-analyse å avdekke hvordan viktige forhold i makroomgivelsene vil endre virksomhetens posisjon, vekst og kurs i fremtiden, slik at virksomheten kan ta hensyn til dette og posisjonere seg best mulig i forhold til disse mulighetene og truslene i fremtiden (Sander, 2023).

2.5 Stakeholder-teorien

Det er diverse grupper som påvirkes av et selskaps valg, drift og suksess. Dette inkluderer eiere, ansatte, leverandører, lokalmiljøet, kunder osv. Stakeholder-teorien går ut på at alle disse gruppene skal tas hensyn til når det tas strategiske valg, i motsetning til shareholder-teorien, som prioriterer eiere. Stakeholder-teorien holder fast ved at selskaper og kjeder bør strebe etter det beste for alle disse interessentene, og slik, oppnå suksess (McAbee, 2022). Riktignok varierer det hvor viktig de ulike interessentene er for bedriften (Figur 4).

Stakeholder Theory

Figur 3: Oversikt stakeholdere (Economicpoint.com)

Figur 4: Analyse (Stakeholdermap.com)

De to figurene ovenfor gir en oversikt over Stakeholder-modellen. Figur 3 viser til de ulike interessentene, og figur 4 hvordan de kan plasseres på X/Y-aksen. Etter stakeholder-teori, er alle som påvirkes av organisasjonen eller dets arbeid ansett som en interessehaver (stakeholder), inkludert ansatte, kunder, leverandører, lokalmiljøet, miljøvernsgupper, myndighetene, og mer (McAbee, 2022). For eksempel vil eierne antakelig ha både høy påvirkningskraft og interesse, og dermed score høyt på begge aksene, som igjen plasserer dem i «Key player»-sektoren. Lokale politiske myndigheter vil ha lavere interesse, men også høy påvirkningskraft, mens ansatte trolig vil ha høy interesse og en viss påvirkningskraft. Vi bruker stakeholder-teorien blant annet til å prøve å forstå hvilke aktører vi bør ta mest hensyn til i beslutningstakingen, og hvilke som er mest påvirket av grunnrenteskattens inntreden. Her vil vi for eksempel se et sterkt skille mellom staten og lokalt næringsliv, ettersom førstnevnte i stor grad bestemmer, og sistnevnte påvirkes sterkt. Det å analysere hvem de ulike spillerne er, og plassere dem mest riktig, er essensen i stakeholder-modellen. Stakeholder-planen (analysen) bør prioritere interessenter etter deres grad av påvirkning på prosjektet, og hvor mye de bryr seg om utfallet (McAbee, 2022). En mer detaljert bruk av modellen vil komme i oppgavens empiri/analyse-del.

3. Metode

Utgangspunktet for oppgaven var hypotese 1, basert på at mange av nyhetene om skatteflukt kom i tiden etter at grunnrenteskatten ble presentert, høsten 2022. Vi har i denne oppgaven

foretatt kvalitative intervjuer, bestående av 3 skriftlige spørsmål, som diverse aktører fra ulike sektorer har besvart. Kvalitativ metode er en metode for datainnsamling som innhenter kvalitativ data. Kvalitative data er informasjon som ikke lar seg kvantifisere i absolutte tallstørrelser (Sander, 2024). Videre har vi noen gode begrunnelser til å bruke kvalitativ metode her. Det brukes nemlig når: - Vi ønsker å skaffe oss oversikt over et fenomen eller årsakssammenheng – Når vi ønsker å beskrive et fenomen eller årsakssammenheng – Når vi ønsker å teste teorier/forklaringer gjennom falsifisering – når vi ønsker å bevise årsakssammenhenger (Sander, 2024). De overnevnte grunnene var særdeles aktuelle som følge av at vi ser etter kunnskap som ikke hver enkelt borger sitter med, og vi derfor måtte være selektive for å finne de rette bidragsyterne. Begrensningen til 3 spørsmål var svært planlagt for å ikke gjøre svartiden langt og prosessen uinteressant, og garantere at alle spørsmålene ble besvart, som er utfordrende når det er snakk om lange og tørre svarskjemaer. Fra regjeringen fikk vi dessverre bare henvisninger til offisielle høringsnotater om grunnrenteskatten, men innspillene vi ellers har fått, kommer fra NTNU, Star Seafood, Sparebank1 og Sjømatbedriftene. Utdanningssektoren, representert av Anne Marit Vigdal, anså jeg som essensiell for å bringe inn et perspektiv fra det offentlige, og teori bak hvorfor nye skatter innføres. Da var en førstelektor med skatterett som spesialfelt et godt valg. Etter dette ble en viss endring i spørsmål 3 gjennomført, da vi innså at det hadde blitt gjort en feil, og spørsmålet i sin daværende form ikke la opp til svar som ville ta oppgaven videre i riktig retning, og besvare problemstillingen. Etter Vigdal ble derfor spørsmål 3 endret fra «*Hva er resultatet vi sitter igjen med, kunne skatteinntektene blitt hentet fra et annet sted hvor de utgjorde mindre skade?*» til «*Dersom rikingflukten ikke skyldes grunnrenteskatten først og fremst, kan vi forklare den ved hjelp av en annen skatteøkning, for eksempel formueskatten?*» Elisabeth Holvik representerer både banksektoren og oppdrettsnæringen, i begge tilfeller det private næringsliv. Her var det av stor interesse å forstå Star Seafood sine opplevelser med det nye skattetrykket, samtidig som erfaringene fra Sparebank1 gir oss innblikk fra banksektoren. Sistnevnte var det og ønskelig å inkludere for å få et innblikk i det store og det hele omkring Norsk økonomi, særlig om den egentlig var så svak at store skatteøkninger lett kunne rettferdiggjøres, noe Holviks ekspertise på området bidro veldig til å avklare. Videre har vi administrerende direktør for Sjømatbedriftene, Robert Eriksson, som også har langt fartstid på Løvebakken for Frp, et parti som ofte markerer seg i motstand til skatteøkninger. Etter å ha sett hvordan dette ledet til en overvekt av innblikk fra det private, tok vi også kontakt med

Finansdepartementet, som skulle representere regjeringen, men kun la ved høringsdokumenter fra utredningen om grunnrenteskatten.

De som bidro, ble oppfordret til å gå videre inn på temaer de følte var relevante, si sine meninger og gjerne svare utover de opprinnelige 3-5 linjene per spørsmål. Dette medførte at vi fikk gode innvendinger fra aktører som har opplevd skatteøkningene på sine bedrifters økonomi og avgjørelser. Siden problemstillingen i oppgaven er noe sammensatt og søker klarhet i to punkter, har vi etablert disse to alternative hypotesene: 1: *“Grunnrenteskatten bidro, ofte i en avgjørende rolle, til riking-flukten til Sveits”*, og 2: *“Riking-flukten ble i langt større grad forårsaket av andre ting, særlig økt formueskatt og økt utbytteskatt”*. De spurte ble ikke konfrontert med hypotesene, i stedet blir svarene og redegjørelsene sammen med de andre funnene senere i oppgaven brukt til å besvare disse.

For å undersøke de regnskapsmessige og skattemessige konsekvensene av grunnrenteskatten og skatteflukten går vi videre inn på et utvalg spesifikke kommuner, som er spesielt påvirket av den endrede økonomiske situasjonen. En av de som har vært i fokus, er Asker, ettersom det var her Kjell Inge Røkke flyttet fra, til store medieoppslag. Vi ser også på en oppdrettskommune, Bømlo. For Norge generelt blir det totale regnskapet bare for stort, så en avgrensning som gjøres er å sikte inn på kommuner, og ikke gå dypt inn i det overdrevent detaljerte statsregnskapet. Deretter bruker vi Stakeholder-teorien, til å analysere de ulike gruppene som er påvirket av skatteendringene, og PESTEL-modellen for å undersøke de ulike faktorene som spilte inn for å forårsake grunnrenteskatten, og som har vist seg å bli konsekvensene av den. Dette er for å forstå de skattemessige konsekvensene, inkludert om «skatteflukten» er blant disse. For de regnskapsmessige konsekvensene spesifiserer vi oss mer inn på de to utvalgte kommunene, Asker og Bømlo. Formueskatt var ikke opprinnelig et fokus for denne oppgaven, men etter hvert som vi gjennomførte intervjuene ble det klart at det var noe vi ikke kunne styre unna.

Oppgavens fokus mot slutten kan i bunn og grunn deles inn i to: Regnskapsmessige konsekvenser for to utvalgte kommuner, og skattemessige konsekvenser for Norge som helhet, inkludert næringslivet og enkeltpersoner. Av disse vil sistnevnte bli vektlagt, særlig siden vi har betydelige mengder bidrag fra næringslivet.

Tallmaterialet vi har hentet inn fra SSB er ikke oppdatert til å inkludere 2023 enda, men viser et statlig underskudd i 2020, etterfulgt av et kraftig inntektshopp som ledet til overskudd de to

påfølgende årene. Videre er det svært sentralt med oversikt over skattesatser, og her har vi heldigvis bekreftelser fra gode kilder på begge sider, både næringslivet og det offentlige. Særlig grunnrenteskatten og de andre avgiftene/beskatningenes omfang, som både Regjeringen, Skatteetaten og Sjømatbedriftene kan redegjøre for. Tallmaterialet vi har fra Asker kommune er beregnet av kommunedirektøren, og presentert av Ordfører Lene Conradi. Det stemmer ikke nødvendigvis alltid overens med tallene registrert av ulike medier som E24, og det kreves at omfordeling og ulike svingninger tolkes riktig for å forstå hvorfor summene varierer noe.

4. Empiri/Analyse

4.1 - Behov for grunnrenteskatten?

La oss starte med å se på den Norske Stats underskudd og overskudd de siste årene, til og med 2022 (SSB). Grafen viser et dykk i petroleumsinntekter i året 2020, som gir mening gitt fallet i oljeprisen det året. Vi ser også på diagrammet som viser petroleumsinntekter at de dropper markant i 2020, og deretter øker til uante høyder i 2021 og 2022. Regjeringens uttalelser om at utgiftene ville øke i innledningen, virker i denne sammenheng lite begrunnede. SSB-artikkelen fra mars 2021 viser at staten har gått i offentlig underskudd, men siden da har omstendighetene endret seg. Vi må uansett ta regjeringens uttalelse til å bety at det likevel forventes høyere utgifter i kommende år, som følge av blant annet krigen i Ukraina. Videre må vi få det klart at de høye olje og gass-inntektene ikke er noe vi kan regne med i framtiden. Det gir langt mer mening å budsjettere med noe mer normale inntekter fra olje og gass, noe som kan medføre budsjettunderskudd dersom de økte utgiftene Regjeringen forventer blir reelle.

Det er heller ikke en målsetning å måtte bruke tidligere års overskudd for å dekke årets underskudd, noe som også åpenbart ikke er bærekraftig i en økonomisk setting. Regjeringen planla å øke skatteinntektene med 33 milliarder årlig ved hjelp av grunnrenteskatten (Hovland, et. Al., 2022). Det gjenstår likevel et ubesvart spørsmål: Ville ikke de andre skatteøkningene som regjeringen iverksatte fra og med 2021 også gi inntekter som forhindret framtidig underskudd?

En rask fellesnevner ved de spurte bidragsyterne til denne oppgaven er at nesten alle stiller seg noe tvilende til hypotesen: "Grunnrenteskatten bidro, ofte i en avgjørende rolle, til riking-flukten til Sveits". Du har svar som: «Jeg er imidlertid ikke sikker på at grunnrenteskatten er årsaken til

at rike personer flytter ut av Norge.» «Etter min vurdering kan skatteflukten også skyldes formueskatten, og verdsettelsen av aksjer i børsnoterte og ikke-børsnoterte selskaper.» (Vedlegg 1). Fra et annet svar: «Når regjeringen bare noen år etterpå innfører den skatten som hadde blitt forkastet i 2019, uten en prosess der en samarbeider med næringen, så ble det oppfattet som både uforutsigbart og en altfor stor skatteøkning. Det er og et problem at summen av formueskatt og utbytteskatt på utbytte for å betale formueskatten er blitt svært høy ...» (Vedlegg 2). Dermed er det lite som tyder på, basert på disse og andre bidrag, at grunnrenteskatten var en direkte utløsende årsak til skatteflukten. På den andre siden har Hypotese 2 noe mer støtte blant de vi tok kontakt med. Hypotese 2 var som sagt: “Riking-flukten ble i langt større grad forårsaket av andre ting, særlig økt formueskatt og økt utbytteskatt”. Blant annet fra svaret til Holvik: «Likviditetsutfordringene den nye formues- og utbytteskatten skaper har vært en sterk driver for de som flytter ut.» (Vedlegg 2). Eriksson bekrefter i sitt svar, hvor han lister opp 3 punktet som har bidratt til den såkalte «rikingflukten»: «Dette gjelder spesielt skatteøkninger knyttet til: - Økning i formuesskatten – Økning i utbytteskatten – Økte avgifter» (Vedlegg 4). Det at de blir nevnt igjen og igjen av samtlige bidragsyttere (Vedlegg 3 drar også fram formueskatt), gjør at det er nettopp den økte formue- og utbytteskatt vi vil se nærmere på.

4.2 - Effektene på kommuneøkonomiene - Asker

Asker kommune er et godt eksempel å starte med, ettersom det var store overskrifter om tapt formueskatt på over 130 millioner kommunen opplevde som resultat av Røkkes exit (Barka, 2022). Hvorvidt dette kan skyldes særlig på grunnrenteskatten kommer vi til, relevansen til skatteflukten er derimot krystallklar. Den 28. Mars 2023 spurte SP-politiker Oddvar Iglund Formannskapet i Asker om situasjonen når det gjaldt kommunens skatteinntekter. Svaret han fikk, var: “Vi gjør oppmerksom på at skatteinntektene blir omfordelt fra kommuner med skatteinntekter over landsgjennomsnittet til kommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet. Asker kommune har skatteinntekter som er høyere enn landsgjennomsnittet, og får dermed et trekk på 60 prosent av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnitt. Et forsiktig anslag fra økonomiavdelingen tilsier et tap for Asker kommune på om lag 40 prosent av det utflytterne betaler i skatt til kommunen. Kommunedirektøren har lagt til grunn at Asker kommunes tap vil bli 40 prosent av 150 millioner kroner, altså 60 millioner kroner.” (Asker kommune, 2023). Det er altså åpenbart at ikke bare taper Asker

kommune skatteinntekter, men Norge taper skatteinntekter. Videre opplyser ordfører Lene Conradi i svaret fra kommunedirektøren at de store skatteutflytterne i 2021 betalte cirka 125 millioner i formueskatt kommune (Asker kommune, 2023). Dette virker overraskende og rart, tatt i betraktning at vi tidligere har lært at Røkke alene betalte 137 millioner i formueskatt til Asker kommune i 2020 (Barka, 2022). Vi vet at Røkke var den desidert største bidragsyteren i formueskatt til Asker kommune som flyttet ut, men her henger ikke tallene helt på greip, og de brukes med en klype salt. Mest sannsynlig er det at tallet på 137 millioner er beregnet før omfordeling til andre kommuner, og at summen som ville gått til Asker fra Røkke er lavere. Dermed gir det mening at Asker satt igjen med 125 millioner i 2021 etter omfordeling, og at et høyere tall forventes for årene 2023, 2024 og videre. I tillegg: «2021 var et spesielt år da mange valgte å ta ut store utbytter for å tilpasse seg skjerpet skatt på eierinntekter. Vi tviler på at denne utviklingen gjentar seg de neste årene. I et annet år har de samme skattyterne normalt hatt en inntektsskatt på ca. 6,5 millioner.» (Asker kommune, 2023). Det denne uttalelsen forteller oss er at vi ikke burde forvente at tallene fra 2021 ligner særlig på tallene fra de andre årene.

For å virkelig forstå effektene på Asker trenger vi riktignok litt nyere tall. Kommunedirektøren i Asker uttalte: «I Norge og resten av verden opplever vi dyrtid med høy prisstigning, økende renter, høye energikostnader og kraftig fall i finansinntekter og markedene. I tillegg har regjeringen lagt fram et svært stramt statsbudsjett og varslet om store endringer i skatt og inntektssystemet for kommunene. Det vil ramme Asker kommune negativt – med virkning fra 2024» (Asker kommune, 2024). Videre forteller kommunedirektør Lars Bjerke om at de legger opp til å kutte i kostnader med 150 millioner over 3-4 år, som høres mye ut, men er fra et budsjett på 8,9 milliarder (for 2023) (Asker kommune, 2024). Med det vi allerede vet om Asker kommunes inntektsfall fra Røkke og andres skatte-exit, ser vi en likhet mellom summene. Dermed er det rimelig å anslå at skatteflukten hadde en betydelig virkning på at kommunen måtte gjøre disse kostnadskuttene. Samtidig kommer statens bruk av grunnrenteskatt-inntekter på reduksjon i barnehageprisene, men slike øremerkede midler vil naturligvis ikke kunne hindre Asker kommunes reduksjon av budsjettet.

4.3 - Effekten på kommuneøkonomiene - Bømlo

For Bømlo kommune har opplevelsen av grunnrenteskatten vært mindre positiv enn ventet. Som havbrukskommune var Bømlo lovet betydelig økte inntekter av regjeringen: “Ved å innføre

grunnrenteskatt på havbruk viderefører vi en tradisjon som har tjent oss godt som nasjon i mange tiår. Lokalsamfunn og kystkommuner vil få økte inntekter. De som setter av områder til havbruk skal sitte igjen med mer penger, samtidig som vi legger til rette for en mangfoldig oppdrettsnæring som kan vokse videre og skape store verdier.” sa finansminister Trygve Slagsvold Vedum (Jenssen, 2023). Med dette som utgangspunkt ville nok de folkevalgte og embetsmennene i Bømlo kommune forventet mer tilbakebetaling enn de eventuelt endte opp med. Lokale høyre-politikere hevdet at kommunen tapte 15-17 millioner kroner på innføringen av grunnrenteskatten. I tillegg er det påvirkningen på Havbruksfondet, som får pengene sine fra produksjonsavgiften og salg av konsesjoner. Sistnevnte baserer seg på at det er lukrativt å investere i oppdrett, noe som i langt mindre grad er tilfelle etter innføringen av grunnrenteskatten. *“Grunnrenteskatt senker verdien på lisensene”* (Jenssen, 2023). Dermed har Havbruksfondet anslagsvis langt mindre å dele ut til Bømlo kommune i 2024 enn i 2023, da det var 34,5 millioner. Til sammenlikning var det totale Havbruksfondet i 2022 på 2706 millioner, mens det i 2023 var på 1233 millioner (KS, 2024). Dermed kan vi med sikre kilder si at Bømløs og resten av Norges tildeling fra fondet ble kraftig redusert fra 2023 til 2024.

Det bør erkjennes at kildene fra saken om Bømlo kommune stort sett er Høyre-politikere, som ikke nødvendigvis er nøytrale i sin vurdering av grunnrenteskattens virkning. På den andre siden av kontantstrømmen ser det ut som Norges største kommuner får mest, deriblant Oslo. *“Det er langt fra laksen i fjordene til Oslo rådhus, men i rene penger er hovedstaden vinneren etter de nye laks- og vindkraft-skattene”* (E24, bak betalingsmur). Det kan altså se ut som om Oslo, med flere innbyggere enn noen annen kommune, vinner på grunnrenteskatten av akkurat den grunnen. Inntektsutjevningen virker nettopp med den hensikt å gagne fellesskapet. Oslo kommune ligger an til å få så mye som 10% av inntektene fra grunnrenteskatten (Gilbrant, Suvatne, 2022). Det gir mening at Oslo får klart mest, uten at det på noen måte betyr at Oslo får mest per innbygger. Vi får dette bekreftet fra en rekke kilder. Videre er Oslos befolkning litt i overkant av 10% av den Norske befolkningen, 717 000 av totale 5 550 000 (SSB). Alt dette gir kredibilitet til Finansministerens forklaring om å gagne fellesskapet blant annet ved å senke barnehageprisene, mens påstandene om at kystkommunene også tjener på grunnrenteskatten virker mer tvilsomme.

4.4 Effekten på næringslivet

Både positive og negative omtaler av grunnrenteskatten kom fram i arbeidet med oppgaven, og det var et skille mellom offentlig og privat. Fra næringslivet er reaksjonene vi har fått inn nærmest utelukkende negative. Det kommer fram at grunnrenteskatten kom i tillegg til andre skatteøkninger som regjeringen hadde iverksatt, og noe av det Sjømatbedriftene nevnte i sitt høringssvar (Eriksson, 2024), var at: “Sjømatbedriftene mener det er gode grunner for at fellesskapet skal hente ut grunnrenteskatt på bruk eller tapping av naturressurser, men havbruk er en matproduserende næring hvor bedriftene selv besørger alle produksjonsfaktorene, men benytter seg av sjøareal i deler av produksjonen, slik landbruket benytter utmark på land til produksjon av deler av sin kjøttproduksjon.” Begrunnelsen for grunnrenteskatten, at det er beskatning på bruk av fellesskapets ressurser, blir med andre ord ikke kjøpt av næringen (representert her av Sjømatbedriftene). Førstelektor ved NTNU Anne Marit Vigdal er mindre negativ til grunnrenteskatten. “Formålet bak grunnrenteskatt er at fellesskapet skal ha en andel av avkastningen ved å utnytte naturressurser” (Vigdal, 2024). Dette likner også mer på regjeringens begrunnelser. Det er her altså en stor uenighet om hvorvidt oppdrettsindustrien konsumerer fellesskapets naturressurser, om det så er enighet om at den *braker* dem. Videre kan det debatteres og undersøkes om oppdrettsanleggene selv står for den absolutte majoriteten av produktutviklingen, eller om betydelig store mengder laks og annen fisk blir losjert inn jevnlig fra sjøen utenfor merdene. To vidt forskjellige syn på oppdrett dominerer i hvert fall: Regjeringens syn på at fisken og havområdene oppdrettsselskapene bruker er å anse som en fornybar, men begrenset ressurs (litt som bioenergi) og næringslivets syn, som sier at de kun benytter seg av areal, og ikke “konsumerer” en del av naturen, siden de selv står for oppdrettsarbeidet. For å skape en begrenset oversikt har vi denne modellen (Noen argumenter

kan være oversett):

Synspunkter om arealbruk	
Argument for at: Oppdrett bruker/ konsumerer naturressurser og areal	Argument for at: Oppdrett bruker/ konsumerer IKKE naturressurser og areal
* Produksjonsavfall slippes ut i naturen	* Fisk er en del av naturens kretsløp
* Arealer blir brukt, og får ikke være en del av naturens kretsløp	* Arealene er til sjøs, hvor det ikke er trangt om plassen og planter som sjøgress blir ikke fjernet
* Fisk er en norsk naturressurs, og oppfiskning bidrar til at andre fiskere, inkludert utrydningstruede arter, går uten mat.	* Oppdretterne står selv for at fisken blir født, foret, slaktet og fulgt gjennom livsløpet
* Alt i alt bør bransjen betale mer skatt for å ta i bruk norsk naturareal	* Alt i alt er dette bare en "windfall tax" pga bransjens suksess

Figur 5: Oversikt over noen av de mest nevnte synspunktene om hvorvidt oppdrettsnæringen bruker naturareal og skader naturen.

Dette skillet markerer seg sterkt i responsene fra bidragsyterne i denne oppgaven, hvor Finansdepartementet og NTNUs Anne Marit Vigdal gjerne omtaler grunnrenteskatten som beskatning på utnyttelse av fellesskapets naturressurser. Næringslivet på sin side, representert av Eriksson, Holvik og Holviks advokat-kollega, fokuserer i stedet på grunnrenteskattens negative effekt på bedriftene de representerer, hvordan den kom overraskende på næringslivet etter at Stortinget hadde sagt nei til den 3 år tidligere, og at det er areal som benyttes, ikke begrensede naturressurser.

For næringslivet er det ganske åpenbart at grunnrenteskatten var uønsket, og kom i tillegg til en bølge med nye skatter og avgifter som hadde blitt innført siden tiltredelsen til Støre-regjeringen i 2021. Noe som står fram som en ekstremt viktig bestemmelse for næringslivet, er bunnfradraget på 70 millioner. Dette sørger for at kun de største bedriftene blir berørt, og beskytter de mindre aktørene. Uten dette, ville nok reaksjonene vært vesentlig krassere.

4.5 Grunnrenteskattens opphav i sammenheng med eksterne faktorer – PESTEL

Vi skal nå se nærmere på PESTEL-modellen i forhold til innføringen av grunnrenteskatten. Skatteflukten på sin side vet vi kom som reaksjoner på skatteøkninger, og vil derfor ikke være i fokus i denne delen av oppgaven. Det sies at politikk er nedstrøms fra kultur (Andrew Breitbart), men også at "It's the economy, stupid" (James Carville). I dette relativt korte tidsrommet vi ser

på makroomgivelsene i, er politikken for det meste nedstrøms fra økonomi. Det ble tidligere nevnt at regjeringsskiftet i 2021 bidro til at grunnrenteskatten ble en realitet, noe som også kom av at partiene på venstresiden i Norge foretrekker å beskatte næringsliv og privatpersoner i langt høyere grad enn høyresiden. Den politiske faktoren kan kort og godt oppsummeres som maktskiftet i 2021. Økonomiske faktorer spiller inne ved at det var statlig offentlig underskudd i 2020, men dette var som oppdaget tidligere i oppgaven IKKE grunnen til at grunnrenteskatten ble innført. Regjeringen pekte på framtidige forventede underskudd i diverse sektorer, som ville kunne lede til “store kutt i velferd som, pensjon, helse, politi og eldreomsorg” (E24, 2022). Så var spørsmålet om dette virkelig var tilfelle. Vi har sett at petroleumsinntektene økte drastisk i 2021 og 2022, særlig som konsekvens av økt gass eksport på grunn av krigen i Ukraina, og vi har sett penger hentet fra oppdrettsnæringen bli brukt til å senke barnehageprisen blant annet i Oslo. Konklusjonen må være at de økonomiske forholdene er *underordnet de politiske*. Støre-regjeringen ønsker å prioritere velferd, deriblant assistanse til å betale for barnehageplasser. Vi kan dermed ikke helt kalle fram økonomiske faktorer uten å koble disse til de politiske.

Sosiokulturelle forhold eksisterer i stor grad som utgangspunkt for de politiske. Velgere som stemmer på partiene på venstresiden, har stemt på partier som er for en mer aktiv refordeling av ressurser, og har mindre imot skatteøkninger på de rike og næringslivet. I Norge er høyresiden som kjent langt mer markedsliberal, for eksempel gikk alminnelig inntektsskatt ned fra 28% i 2013 til 22% i 2019 (Skatteetaten). Denne atferden kan komme av som følge av tilhørighet innenfor en spesifikk sosiokulturell gruppe, selv om stemming også kan være basert på helt andre ting enn økonomi. Det er sikkert mer som kunne bli sagt om sosiokulturelle forhold, men for å avgrense oppgaven, og ikke gå inn i kjennetegn på ulike sosiokulturelle grupper i Norge, går vi videre til teknologiske forhold. På samme måte som havvind og landbasert oppdrett i dag har teknologiske og vitenskapelig utfordringer, har havbasert oppdrett også en gang hatt det. Siden bransjen fortsatt er relativt ny, gir det mening at også den svært spesifikke skatten den pålegges å betale også er det. Beskatning i form av produksjonsavgift og grunnrenteskatt ble en stund holdt tilbake av den borgerlige regjeringen (enda et politisk forhold), før et nytt skattetrykk ble innført under Støre-regjeringen på det som hadde blitt en svært lukrativ og innbringende bransje.

Samfunnsmessige forhold som var aktuelle i 2021 og 2022 er det ikke mangel på, spørsmålet er heller hvilke av disse som var relevante i forhold til innføringen av grunnrenteskatten. Koronapandemien hadde startet vinteren og våren 2020, etterfulgt av strømkrisen senhøsten/vinteren 2021. Fullskala-krigen i Ukraina startet den 24 februar året etter, noe som vi har sett på tidligere bidro til økte inntekter for norsk petroleumseksport (inkludert gass). På dette tidspunktet var høye strømregninger blitt en del av hverdagen for nordmenn flest, og mange ville nok satt pris på en overføring fra “laksebaronene” til dekking av strømregninger for borgere generelt. Dette var likevel ikke grunnen til at grunnrenteskatten skulle innføres. Etter 2 og et halvt år med pandemi og et halvt år med storkrig i Europa var ikke situasjonen for staten prekær, selv om strømstøtte ble gitt ut. Grunnrenteskatten skulle dekke framtidige, forventede utgifter, ikke utgifter som allerede eksisterte høsten 2022. Mer om det under økonomiske forhold i kapittel 4.6. Det siste makroforholdet, lovmessige forhold, er ganske rett fram. Som forklart i starten av teoridelen, kommer skatteendringer fra Regjeringens utøvende makt, med godkjenning fra Stortingets lovgivende makt. Det var dermed ingen juridiske hindringer for at grunnrenteskatten skulle bli innført.

4.6 Grunnrenteskattens konsekvenser i sammenheng med eksterne faktorer – PESTEL

I denne delen vil fokuset ligge hovedsakelig på tiden etter september 2022, altså etter grunnrenteskattens innførelse. Det har vært kraftige politiske ramifikasjoner, for eksempel fikk Høyre og Frp en stor mengde nye ordførerposter og seter i kommunestyrer etter lokalvalget i september 2023. I dag viser meningsmålingene også at de borgerlige ville ta makten dersom det var valg, noe Høyre, Frp og Venstre ville klart uten Krf, som er i konstant kamp mot sperregrensen (Poll of polls, 2024). Vi ser og at Senterpartiet er halvert, og Arbeiderpartiet står i fare for å miste andrelassen på meningsmålingene til Fremskrittspartiet.

De økonomiske forholdene som en konsekvens av grunnrenteskatten har allerede blitt drøftet gjennom mye av oppgaven. Et sentralt spørsmål er om skatteflukten kan inkluderes herunder. Så langt har vi ikke funnet noe som tilsier det, og bidragsyterne stiller seg også tvilende til denne sammenhengen, selv om de fleste av dem kritiserer grunnrenteskatten. Det er derimot en åpenbar konsekvens at laksekonsesjoner er mindre verdt, og oppdrettsindustrien er mindre fristende å investere i. En annen konsekvens er at Regjeringen har mer penger til å bruke på barnehage, eldreomsorg og annen velferd, som var deres uttalte mål fra begynnelsen av. Bransjen, på sin

side kan i det store og hele ikke egentlig gjøre så mye. De kan protestere, eller foreta utredelser som konkluderer at skatten ikke bør innføres, men når det kommer til stykket kan de ikke gjøre stort annet enn å vente til neste valg, og håpe den nye regjeringen vil lette på skattetrykket.

Sosiokulturelle forhold i forbindelse med innføring av grunnrenteskatt er vanskelig å kartlegge, ettersom det i likhet med rikingflukten til Sveits er vanskelig å treffe på spikeren hva vi kan skylde på grunnrenteskatten, hva som kommer av formueskatt eller aksjeskatning, og så videre. En endring som har vært ekstra markant i kystkommuner er en politisk omdefinering, som kan sies å kun være et politisk forhold, med mindre det er starten på noe mer. Langs vestlandskysten, fra Møre til Agder, var kommunevalgene stort sett vunnet av Høyre og Frp. Et politisk fenomen absolutt, men det kan også signalisere en mer permanent distansering fra Norges sosialdemokratiske fortid. Arbeiderpartiet gjorde det også svært dårlig ved høstens valg, men hvor mye av dette som er en konsekvens av grunnrenteskatten blir for det meste overlatt til spekulering. Teknologiske forhold er heller ikke særlig lett å påpeke, for det blir de 18 månedene siden grunnrenteskatten gjorde comeback rett og slett for lite. Likevel vet vi at det følgelig er mindre lukrativt å investere i oppdrett, og anskaffe konsesjoner. Dette kan føre til at den teknologiske utviklingen sakker ned, i hvert fall her i Norge. Dersom det derimot viser seg at grunnrenteskatt ikke skal gjelde for landbasert oppdrett (siden de da ikke bruker havarealer), så vil den teknologiske utviklingen her ha insentiv til å skyte fart. For så vidt trenger ikke en beskatning her i Norge ha mye å si for den teknologiske utviklingen i resten av verden.

Samfunnsmessige og lovmessige forhold er det ikke stort å si om, ettersom det er såpass nylig grunnrenteskatten har blitt innført, og andre faktorer har bidratt til samfunnsomveltninger, som korona, krigen i Midtøsten og krigen i Ukraina. Dersom vi skulle gå inn for at grunnrenteskatten inspirerte rikingflukten, er det riktignok en lovmessig konsekvens verdt å nevne, av svært ny dato: Regjeringens foreslåtte Exit-skatt. Dette blir dog å regne som konsekvens av rikingflukten, og ikke grunnrenteskatten i seg selv, med mindre vi kommer fram til at sistnevnte forårsaket førstnevnte.

4.7 Stakeholder-teorien

Som tidligere nevnt har stakeholder-teorien en motsetning, shareholder-teorien. Noe vi raskt kan slå fast ut fra shareholder-teorien her, er at eierne av oppdrettsselskaper har grunn til å være meget misfornøyd med grunnrenteskatten. Når det derimot kommer til stakeholder-modellen

blir det også viktig å betrakte konsekvenser for ansatte, lokalmiljø, kunder og mye mer. For denne oppgaven er vi særdeles interesserte i å vite om disse konsekvensene inkluderer sterke insentiver for å forlate landet for et skatteparadis. Vi vet nå at grunnrenteskatten gjør det mindre fristende å investere i oppdrett i Norge, og det er ikke vanskelig å se hvordan en konsekvens kan bli færre arbeidsplasser innenfor oppdrettsnæringen. Når det er sagt, er det i større grad markedet som bestemmer antallet arbeidsplasser, enn grunnrenteskatten, spesielt når bunnfradraget på 70 millioner tas med i betraktningen. For anvendelse av Stakeholder-teorien trenger vi å plassere arbeidere og markedet, så vel som de andre aktuelle gruppene, inn i et skjema, fordelt på deres påvirkningskraft og interesse (McAbee, 2022). Siden vi ikke sikter oss inn på en spesifikk bedrift, ønsker vi i stedet å forstå hvordan de ulike aktørene i og rundt oppdrettsnæringen påvirkes av grunnrenteskatten. Dette er modellen vi har kommet fram til:

Høy påvirkning	C - Likegyldig til negativt utfall - Staten, store kommuner, kunder	D - Viktig spiller - Små kommuner, oppdrettsselskapene, eierne
Lav påvirkning	A - Uviktig - Vanlige borgere, utlandske aktører	B - Bryr seg - Ansatte, lokalmiljø, arbeidsmarkedet
	Lav interesse	Høy interesse

Figur 6: Versjon av stakeholder-modellen, lagd for oppgaven.

Grunnen til at kunder er plassert i gruppe C, som vi her kaller den, er at mens de har makten til å snu seg bort og heller handle fra et annet land, er det lite så langt som tyder på at akkurat grunnrenteskatten medfører noe særlig prisvekst. Det er derimot noe for eksempel produksjonsavgift og endret konkurranse har potensial til å gjøre. Dersom det hadde vært tilfelle, ville kundene hatt mer å tape, men siden grunnrenteskatten går løs på resultatet til bedriften, og kun for de aller rikeste selskapene, ville mye av en eventuell prisøkning uansett gått rett til statskassen. Produksjonsavgiften på sin side, øker prisen per kilo, men den er ikke i hovedfokus her. Det krever mindre forklaring hvorfor de lokale kommunene, oppdrettsselskapene og eierne har store investeringer i industrien. De små kommunene vil selvsagt ønske at skattepengene kommer dem til gode, og at verdier som skapes forblir lokalt. Større kommuner som Oslo har

egne prioriteringer, deriblant at de store velferdsutgiftene blir dekket, og på statens initiativ har her nye utgifter kommet til ettersom nytt kapital er gjort tilgjengelig.

Ansatte, lokalmiljø og arbeidsmarkedet er her gitt mindre makt, men høy interesse. Det skyldes at de ikke selv er initiativtakere, men kun kan reagere på avgjørelsene og handlingene til aktørene i gruppe C og D. Dersom bedrifter skaper eller legger ned avdelinger, må aktørene i gruppe B rett og slett tilpasse seg dette. Den demokratiske makten de har til å høre sin stemme hørt gjennom valg, plasserer vi her innenfor kategoriene for stat og kommune. Tidligere i oppgaven fant vi ut at grunnrenteskatten hadde gjort det mindre attraktivt å investere i oppdrettsnæringen, som kan være en hindring for nye arbeidsplasser. Dermed taper det lokale arbeidsmarkedet på dette, selv om situasjonen til nå må ha vært svært lukrativ. Staten, på sin side kan oppleves som ganske likegyldig til de lokale bedriftenes utfordringer, og upåvirket av protester fra blant annet Sjømatbedriftene. Med politisk makt til å ryste fundamentet for laksebaronenes kontantstrøm, har regjeringen vært den dominerende maktfaktoren bak grunnrenteskatten, gjennom mandat fra Stortinget. På den andre siden sitter de direkte involvert i oppdrettsbransjen igjen med de mest betydelige konsekvensene. Dette kommer særlig fram som aktuelt for eierne.

Når det kommer til stykket er det nemlig eierne som kan ta vurderingen om grunnrenteskatten er så ille at det er på tide å ta beina fatt og melde flytting til Sveits. De sitter også med makten til å nekte staten skatteinntektene sine gjennom flytting av drift, men på grunn av oppdrettsbransjens avhengighet av den norske naturen og de lokale omgivelsene, blir dette et tapsprosjekt. Med andre ord er ikke grunnrenteskatten noe de har mulighet til å helt unngå, heller ikke ved å flytte til Sveits. Noe alle de respondentene i forbindelse med denne oppgaven oppgir, er at det nemlig er formueskatten som er mest relevant, selv om mange også nevner andre skatter og avgifter (Vedlegg 1, 2, 3, 4). Derfor kan vi anslå at selv om grunnrenteskatten har stor påvirkning på situasjonen til disse eierne, er den ikke årsaken til utflyttingen til Sveits. I tillegg kommer økt utbytteskatt og økte avgifter fram. Effektene av grunnrenteskatten på laksebaronene er derfor betydelig, men den forklarer ikke oppgavens opprinnelige dilemma.

5. Konklusjon

Bakgrunnen for denne oppgaven var opprinnelig troen på at grunnrenteskatten var hovedårsak til utflytting til Sveits. I løpet av arbeidet har vi kommet fram til at det ligger flere endringer bak, og grunnrenteskatt var mindre viktig enn først antatt. Ettersom bunnfradraget skjermer de små og mellomstore bedriftene fra å betale grunnrenteskatt, kan vi stadfeste at disse på tross av produksjonsavgiften har kommet fra det hele relativt upåvirket. Det at grunnrenteskatten ble satt til 25%, i stedet for det planlagte 40%, var også en svært viktig faktor for at skaden ble begrenset hos de større oppdrettsselskapene. Likevel virker Regjeringens argumentasjon for skatten lite konsis med dagens situasjon. Målet er at maksprisen for barnehageplass skal gå ytterligere ned, (til kr 2000 i måneden i Oslo) mens det var forventede økte kostnader innenfor velferd som ble brukt som argumentasjon for skatten i utgangspunktet. Grunnrenteskatten har altså bidratt til å bygge videre på den Norske velferdsstaten, samtidig som den framstår som et preventivt tiltak mot fremtidens budsjettunderskudd.

Så var det den mye omtalte riking-flukten til Sveits. Med store kutt i inntektene fra oppdrettsselskapet vil de rike nordmennene med eierandel i disse bedriftene være mindre i stand til å investere videre. Slike eierandeler blir også medregnet i formueskatt-beregning, sammen med eiendom, kontanter og liknende. Det er akkurat her at det er et brudd mellom hypotese 1 og kildene vi har snakket med. Formueskatten har også økt etter regjeringsskiftet, og denne er uavhengig av inntekter. Det skattes nå over 1,1% i formueskatt, sammenliknet med 0,85% i 2021 (Skatteetaten). Ettersom den er uavhengig av inntekter, blir det ganske innlysende at det er vanskeligere å betjene formueskatten når inntekter beskattes høyere, noe som er tilfelle både på grunn av endringer i grunnrenteskatten, produksjonsavgiften og aksjeskatten. Likevel kan vi her si at hypotese 1: (*“Grunnrenteskatten bidro, ofte i en avgjørende rolle, til riking-flukten til Sveits”*) er forkastet. Det stemmer at de reduserte inntektene fra oppdrettsselskapet gjorde formueskatten mer vanskelig å betjene, men det blir kun for de med eierandel i et oppdrettsselskap. Grunnrenteskatten var i bunn og grunn en liten brikke der formueskatten var langt mer viktig. En annen måte å forstå det på, er gjennom en analyse av ha slags skatter skatteflyktingene faktisk rømmer fra. De rømmer fra Norsk formueskatt og norsk inntektskatt for seg selv, men *ikke* for sine bedrifter. Grunnrenteskatten rammer selskaper, ikke privatpersoner. Så en flytting til Sveits skjermer ingen fra å betale den så lenge de fortsatt har

forretninger i Norge som er skattepliktige. Produksjonsavgiften er også gjeldende for bedrifter, og kan ikke flyttes vekk fra. På den andre siden er det langt lavere formueskatt (selv om den varierer veldig mellom ulike kantoner i Sveits) og aksjeskatt. Sveits har i praksis ingen skatt på kapitalgevinster, og skatten på aksjeutbytte er i praksis 10 prosent (Bangum, 2023). Alt dette peker på at vi kan bekrefte hypotese 2: *“Riking-flukten ble i langt større grad forårsaket av andre ting, særlig økt formueskatt og økt utbytteskatt”*. Igjen er dette noe bidragsyterne støtter opp om. Selve ideen om at grunnrenteskatt forårsaket rikingflukten var basert på observasjoner hvor kronologien på den tiden ga grunn til hypotese 1. Med den forkastet og hypotese 2 bekreftet kan vi gå tilbake til oppgavens problemstilling: *Hvordan påvirket grunnrenteskatten det Norske offentlige og det Norske næringslivs økonomi, samt skatteflukten ut av landet?* Vel, den skapte nok en del frustrasjon i næringslivet, den svekket evne og vilje til investering, og senket verdier på konsesjoner. Staten fikk inn en god del inntekter, som hovedsakelig blir knyttet til velferd, særlig senkede makspriser på barnehager (selv om det er noe næringslivets representanter ikke kjøper). For skatteflukten til Sveits var av alt å dømme grunnrenteskatten langt mindre utslagsgivende, selv om den ikke var helt ubetydelig. Formueskatten var viktigst, mens grunnrenteskatten gjorde det vanskeligere å betjene den.

En annen måte å undersøke og forstå beskatningsprosessen, ville vært via bruk av deltagermodellen, noe som opprinnelig var en del av planen for oppgaven. En mulighet er derfor å videre analysere problemstillingen via deltagermodellen, selv om vi innsnevret oss vekk fra det i dette arbeidet. I løpet av de siste dagene av arbeidet med bacheloren har det også kommet nyhetssaker om at Asker vil senke formueskatten (Stavrum, 2024). Dermed er denne saken fortsatt fullt relevant og pågående, og det vil forbli høyst aktuell fram mot stortingsvalget i 2025.

6. Litteraturliste

Asker Kommune (2023) *Spørsmål fra Oddvar Igland (Sp) om skatteetatens anslag over tapte skatteinntekter som følge av utflyttede innbyggere*. Tilgjengelig fra:

<https://www.aker.kommune.no/politikk/sporsmal-til-og-svar-fra-ordforeren/sporsmal-fra-oddvar-igland-sp-om-skatteetatens-anslag-over-tapte-skatteinntekter-som-folge-av-utflyttede-innbyggere/#:~:text=Skatteetaten%20har%20foretatt%20et%20forenklet%20anslag%20p%C3%A5%20hva%20kjente%20utflyttere,50%20mill%20i%20inntektsskatt%2C%20kommune.>

[Hentet 06.03.2024]

Asker Kommune (2024) *Asker har et godt utgangspunkt*. Tilgjengelig fra:

<https://www.aker.kommune.no/om-aker-kommune/askermagasinet/arkiv/arkiv-2023/aker-har-et-godt-utgangspunkt/> [Hentet 14.04.2024]

Bakken, et. Al., (2023) *Ny milliardær har fått adresse i Sveits*. Dagens næringsliv. Tilgjengelig fra:

<https://www.dn.no/marked/sveits/aspelin-ramm/skatt/ny-milliardar-har-fatt-adresse-i-sveits/2-1-1505568> [Hentet 02.02.2024]

Bangum, Johannes T., (2023) *Norge bør reforhandle skatteavtalen med Sveits*. Dagens næringsliv. Tilgjengelig fra:

<https://www.dn.no/innlegg/skatt/sveits/utbytteskatt/norge-bor-reforhandle-skatteavtalen-med-sveits/2-1-1413592> [Hentet 02.04.2024]

Barka, Even (2022), *Asker fikk over 130 millioner i formueskatt fra Røkke - dette sier ordføreren om exiten*. Nettavisen. Tilgjengelig fra:

<https://www.nettavisen.no/nyheter/aker-fikk-over-130-millioner-i-formueskatt-fra-rokke-dette-sier-ordforeren-om-exiten/s/5-95-646532> [Hentet 17.02.2024]

Bjørnestad, Sigurd (2021) *I Norge har vi formueskatt. I andre land har de heller arveavgift*. E24.

Tilgjengelig fra: <https://e24.no/norsk-oekonomi/i/47EmGa/i-norge-har-vi-formuesskatt-i-andre-land-har-de-heller-arveavgift> [Hentet 23.04.2024]

Borgås, Frode (2023) *Skyhøye gasspriser ga enorm inntektsvekst*. Statistisk sentralbyrå.

Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/offentlig-forvaltning/statistikk/offentlig-forvaltnings-inntekter-og-utgifter/artikler/skyhoye-gasspriser-ga-enorm-inntektsvekst> [Hentet 17.02.2024]

E24 (2023) *Norge har erstattet Russland som storleverandør av gass til Tyskland*. E24.

Tilgjengelig fra: <https://e24.no/internasjonalt-oekonomi/i/5BWxoX/norge-har-erstattet-russland-som-storleverandoer-av-gass-til-tyskland> [Hentet 14.02.2024]

Eriksson, Robert H., Høgstad, Håvard (2023) *Hørings svar_Høring - Grunnrenteskatt på havbruk*. Sjømatbedriftene. Tilgjengelig fra:

[file:///C:/Users/larss/Downloads/H%C3%B8ringssvar_H%C3%B8ring%20%E2%80%93%20Grunnrenteskatt%20p%C3%A5%20havbruk%20-%20ENDELIG%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/larss/Downloads/H%C3%B8ringssvar_H%C3%B8ring%20%E2%80%93%20Grunnrenteskatt%20p%C3%A5%20havbruk%20-%20ENDELIG%20(1).pdf) [Hentet 01.03.2024]

Eriksson, et. Al. (2020) *Høringssvar: Høring - NOU 2019:18 Skatlegging av havbruk. Sjømatbedriftene*. Tilgjengelig fra: <file:///C:/Users/larss/Downloads/H%C3%98RINGSSVAR%20-%20NOU%202019-18%20Skatlegging%20av%20havbruksvirksomhet.pdf> [Hentet 01.03.2024]

Fjelstad, Øystein D., Lunnan, Randi (2018) *Strategi*. (2. utg.). Fagbokforlaget

Gilbrant, Jørgen, Suvatne, Steinar S., (2022) *Får hundrevis av laksemillioner – Ran*. Dagbladet. Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/nyheter/far-hundrevis-av-laksemillioner-ran/77761200> [Hentet 25.03.2024]

Hovland et. Al., (2022), *Regjeringen vil øke skattene på laks og kraft med 33 milliarder*. E24. Tilgjengelig fra: <https://e24.no/norsk-oekonomi/i/dwmx81/regjeringen-vil-oeke-skattene-paa-laks-og-kraft-med-33-milliarder> [Hentet 28.01.2024]

KS (2024) *Utviklingen i kommunenes inntekter fra skatt, konsesjonskraft, havbruk og eierskap i kraftproduksjon*. Kommunesektorens interesseorganisasjon. Tilgjengelig fra: <https://www.ks.no/contentassets/c323bfb504124da1804d25e3b5e9071a/Kommunenes-inntektsutvikling-2024.pdf> [Hentet 25.03.2024]

Jenssen, Tina Totland, (2023) *Havbrukskommune taper 15 millioner på grunnrenteskatten: – kjip beskjed*. ILaks.no. Tilgjengelig fra: <https://ilaks.no/havbrukskommune-taper-15-millioner-pa-grunnrenteskatten-kjip-beskjed/> [Hentet 25.03.2024]

Johansen, Aina B., (2021) *Korona gav offentlig underskudd*. SSB. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/korona-gav-offentlig-underskudd> [Hentet 22.03.2024]

McAbee, Jeremy (2022) *Understanding Stakeholder Theory*. Wrike. Tilgjengelig fra: <https://www.wrike.com/blog/understanding-stakeholder-theory/> [Hentet 26.03.2024]

NTB-DPA (2023) *Norge har erstattet Russland som storeksportør av gass til Tyskland*. E24. Tilgjengelig fra: <https://e24.no/internasjonalt-oekonomi/i/5BWxoX/norge-har-erstattet-russland-som-storleverandoer-av-gass-til-tyskland> [Hentet 22.03.2024]

Olsen, Anders Berg, Vigdal, Anne Marit (2018) *Skatterett for økonomistudenter* (2. utg.). Fagbokforlaget

Poll of polls (2024) *Stortingsvalg: Hele landet*. Tilgjengelig fra: <https://www.pollofpolls.no/?cmd=Stortinget> [Hentet 26.03.2024]

Regjeringen (2022), *Grunnrenteskatt på havbruk*. Regjeringen.no. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/grunnrenteskatt-pa-havbruk/id2929113/> [Hentet 05.02.2024]

Sander, Kjetil (2023) *PESTEL – analyse (analyse av makroomgivelsene)*. Estudie.no. Tilgjengelig fra: <https://estudie.no/pestel-analyse/> [Hentet 22.03.2024]

Sander, Kjetil (2024) *Kvalitativ metode og forskningsdesign*. Estudie.no. Tilgjengelig fra: <https://estudie.no/kvalitativ-metode/> [Hentet 19.04.2024]

Skatteetaten – *Avgift på produksjon av fisk*. Tilgjengelig fra: <https://www.skatteetaten.no/bedrift-og-organisasjon/avgifter/saravgifter/om/fisk/> [Hentet 19.03.2024]

Sneve, Stein (2022) *Grunnrente er en statlig skatt som kan bidra til å tappe nordnorske kommuner for lokal kapital*. An.no. Tilgjengelig fra: <https://www.an.no/grunnrente-er-en-statlig-skatt-som-kan-bidra-til-a-tappe-nordnorske-kommuner-for-lokal-kapital/o/5-4-1669258> [Hentet 21.03.2024]

Stavrum, Gunnar (2024) *Asker smarte skattegrep kan gjøre kommunen til magnet*. E24. Tilgjengelig fra: <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/askers-smarte-skattegrep-kan-gjore-kommunen-til-magnet/o/5-95-1747619> [Hentet 20.04.2024]

7. Appendiks

Vedlegg 1 -Anne Marit Vigdal

Førstelektor ved NTNU Handelshøyskolen og forfatter av flere fagbøker

1: Var skatteøkningene (grunnrenteskatten) berettiget – Var det riktig avgjørelse med tanke på det vi da hadde kunnskap om?

Formålet bak grunnrenteskatt er at fellesskapet skal ha en andel av avkastningen ved å utnytte naturressurser. Den store avkastningen ved for eksempel å ha merder i sjøen ved oppdrett av laks skal tilfalle fellesskapet ved en kontantstrømskatt. Dette synes jeg er et godt prinsipp for beskatning. Mange av aktørene har fått en gratis/svært rimelig tilgang til naturressursene og denne avkastningen bør tilfalle fellesskapet.

2: Er det sammenheng mellom økningene og “rikingflukten” - Var skatteøkningene til Støre i stor grad en utløsende årsak?

Jeg er imidlertid ikke sikker på at grunnrenteskatten er årsaken til at rike personer flytter ut av Norge. Har dere undersøkt eller foreligger det undersøkelser om bakgrunnen for at personer flytter ut av Norge. Etter min vurdering kan skatteflukten også skyldes formuesskatten, og verdsettelsen av aksjer i børsnoterte og ikke-børsnoterte selskaper. Dersom aksjonæren må ta ut utbytte for å betale formuesskatten gir dette svært høy beskatning.

3: Skatteøkningenes utfall og konsekvenser – Hva er resultatet vi sitter igjen med, kunne skatteinntektene blitt hentet fra et annet sted hvor de utgjorde mindre skade?

Reglene om grunnrenteskatt i havbruksnæringen er nye regler, og vi vet derfor ikke skatteeffekten av disse reglene ennå. Det er imidlertid noen estimat i Prop. 78 LS (2022-2023). I Torvik-utvalgets forslag til helhetlig skattesystem er det noen fornuftige forslag til skatteendringer.

Vedlegg 2 - Elisabeth Holvik

Sjeføkonom i Sparebank1 og styremedlem i Star Seafood

1: Var skatteøkningene (grunnrenteskatten) berettiget – Var det klart behov/ en god avgjørelse med tanke på det vi da hadde kunnskap om?

Lakseskatten ble utredet i 2019, og besluttet å ikke innføres da den hadde mange svakheter. Det viktigste er at det er en svak sammenligning med olje, siden olje er «ferdig» produsert og pumpes opp, mens laks må utvikles i nesten ett helt år før den settes ut i fjordene, inkludert for og kostnader til de som skal passe på smolten, oppvarming og husleie mm. Så utviklingen av næringen hadde skjedd over mange tiår, uten noen som helst form for subsidie eller kostnadsdekning fra statens side. Når det viser seg at det går godt og de tjener mye penger, kan det for enkelte investorer da bli oppfattet som en «windfall tax» altså en vilkårlig skatt på noen som tjener mye. I etterkant av utredningen i 2019 ble det etablert andre skatter som produksjonsavgift, en måtte by på konsesjonene og betale markedspris for dem, og det ble en kraftig økning av formuesverdigrunlaget for laksekonsesjoner. Når regjeringen bare noen år etterpå innfører den skatten som hadde blitt forkastet i 2019, uten en prosess der en samarbeider med næringen, så ble det oppfattet som både uforutsigbart og en altfor stor skatteøkning. Det er og et problem at summen av formuesskatt og utbytteskatt på utbytte for å betale formuesskatten er blitt svært høy for mange norske eiere i oppdrettsbransjen, og når overskuddsskatten øker dramatisk, blir det vanskelig å ta ut nok kapital av selskapet til å betjene formuesskatt og utbytteskatt. Vi risikerer derfor at mange velger å selge – og selger de kan utenlandske eiere betale betydelig mer enn norske – siden ingen andre land har formuesskatt på å eie bedrifter.

2: Er det sammenheng mellom økningene og “rikingflukten” - Var skatteøkningene til Støre i stor grad en utløsende årsak?

Den samlede skatten for norske eiere av bedrifter har om lag doblet seg under Støre- regjeringen, og økt enda mer for eiere av sjømatbedrifter. Likviditetsutfordringene den høye formues- og utbytteskatten skaper har vært en sterk driver for de som flytter ut. Siden de ikke har millioner på bankkonto, men har det meste av verdiene i bedriftene, så måtte de ha tappet bedriftene for veldig mye kapital – noe de slipper om de flytter ut av landet.

3: Dersom rikingsflukten ikke skyldes grunnrenteskatten først og fremst, kan vi forklare den ved hjelp av en annen skatteøkning, for eksempel formuesskatten?

For de som har uttalt seg i pressen er det først og fremst kombinasjonen av kraftig økt verdsetting av grunnlaget for å beregne formuesskatten, økt sats på formuesskatt og økt utbytteskatt som i sum har blitt en stor likviditetsutfordring for de som har verdiene i bedrifter og fast eiendom og også sjømatnæring.

Vedlegg 3 - Anonym advokat (Kollega/bekjent av Holvik)

For oppdretterne startet dette med fremleggelsen av statsbudsjettet fra den avgående Solberg regjeringen den 12. oktober 2021 som sitt siste adjø til næringen foreslo å bruke markedsverdi/omsetningsverdi på oppdrettstillatelsene ved beregning av formuesskatt. Dette ville gi de norske eierne i oppdrettsselskapene en formuesskatteøkning på mange hundrede prosent. I seg selv til å leve med. Så gikk alt fra vondt til verre dagen etter når Hurumerklæringen kom og den kommende regjeringen Støre varslet 1) høyere formuesskatt 2) lavere skatterabatt og 3) økt utbytteskatt. Alt innebar at skatteregningen forutsatt at pengene måtte komme fra selskapene økte med noen hundrede prosent til. Totalt sett var dette ganske ille altså, i utgangspunktet. At det siste ville komme for alle var varslet, men størrelsen overrasket nok og for oppdretterne (de norske) gav det nye formuesskattegrunnlaget for tillatelsene en spesiell og vesentlig mereffekt. For disse er stort sett finansieringskilden for skatt uttak fra eget selskap, og stort sett er det små og mellomstore selskaper uten noen likviditet i aksjene slik at man derfor ikke enkelt kan frigjøre likviditet til å betale skatt ved å selge "noen" aksjer. Tørket inntektsstrømmen opp fra selskapet måtte man i så fall, som alle andre, selge andre aktiva eller bruke av det man har av andre midler. Formuesskattens forbannelse kombinert med en betydelig økning i grunnlag, satser (også på utbytteskatten) og redusert rabatt. Med signaler om at det ikke nødvendigvis ville stoppe her på denne utviklingen fremover, og med et parlamentarisk grunnlag for regjeringen som gav grunn til å frykte enda mye mer.

Når så grunnrenteskatten ble varslet 28. september 2022 så man at regjeringen ville ta enda mer av inntektsstrømmen i selskapene i skatt og det var jo nettopp denne man var avhengig av for å betale den økte formues- og utbytteskatten. 40% ekstraskatt og mange regnestykker som da viste

en total skatt (etter formues- og utbytteskatt) på mer enn 100% av inntekten og for mange at i størrelsesorden rundt 80% av inntekten før skatt ville gå til skattene for selskapet og (de norske) eierne. Da tror jeg lyset gikk av for mange og man gikk fra innovativ næringslivsleder som satset i lokalsamfunnet til å bli laksebaron og samfunnsfiende nr 1 over natten. Den økonomiske byrden og den negativiteten som fulgte (fra et samfunnsmessig aktivum til å være noen som skal tas) var utslagsgivende for mange – og tror jeg – de fleste.

At resultatet ble 25% og 75% rabatt ved verdsettelse av oppdrettstillatelsene ble for lite for sent og den spisse retorikken lå fast og var vedvarende og negativ. Et grelt eksempel på det siste er at finansdepartementet valgte å linke denne skatten med lavere barnehagesatser for småbarnsfamilier. Et retorisk og veldig barnslig politisk "argument" som jeg tror fagøkonomene og de flinke skattejuristene i departementet ikke stiller seg bak. Alle vet jo at inntektsskatter, herunder denne skatten er generiske og ikke er knyttet til noen bestemt utgiftspost. Med unntak av at noe av skatten fordeles til oppdrettskommunene gjennom havbruksfondet etc. Det er rett og slett ikke slik skattepolitikk eller respekt for arbeid og innsats skal omtales eller fremstilles. Nærmest som om oppdretterne ikke unner samfunnets svakeste en bit av verdiene. Helt rabiart næringsfiendtlig. Slike holdninger støter folk fra seg, og i hvert fall de som mener de bidrar med arbeidsinnsats, kapital, risikovillighet osv. Sine egne penger. Det er mer enn vi kan si om de som velvillig og nesten uten refleksjon bruker andres penger.

Vedlegg 4 - Robert Eriksson

Administrerende direktør i Sjømatbedriftene, stortingsrepresentant for Nord-Trøndelag (Frp) 2005-2013, Arbeidsminister 2013-2015

- 1. Var skatteøkningene (grunnrenteskatten) berettiget – Var det klart behov/ en god avgjørelse med tanke på det vi da hadde kunnskap om?*

Svar: Først av alt vil jeg få uttrykke at forslaget om innføring av grunnrenteskatt kom svært overraskende og som lyn fra klar himmel på næringen. Bakgrunnen for dette var at Havbruksskatteutvalget hadde lagt frem sin rapport noen år tidligere og hvor flertallet i stortinget konkluderte med at man var mot en grunnrenteskatt etter modell fra havbruksutvalget (NOU

2019:18). Det ble i stedet besluttet at man skulle innføre produksjonsavgift (den gang 0,40 øre per kg - i dag økt til 0,90 kr per kg), og at dette måtte ansees som statens inndrivning av en eventuell grunnrente for havbruk.

Vi mener åpenbart at det ikke var noe behov for innføring av grunnrenteskatt i 2022, ei heller at det var grunnlag for å inndrive grunnrenteskatt.

Fra vårt høringssvar: " Sjømatbedriftene mener det er gode grunner for at fellesskapet skal hente ut grunnrenteskatt på bruk eller tapping av naturressurser, men havbruk er en matproduserende næring hvor bedriftene selv besørger alle produksjonsfaktorene, men benytter seg av sjøareal i deler av produksjonen, slik landbruket benytter utmark på land til produksjon av deler av sin kjøttproduksjon. Ut fra et fagligøkonomisk ståsted mener Sjømatbedriftene at regjeringens forslag om innføring i av grunnrenteskatt for havbruksnæringen har manglende legitimitet, og at premissene regjeringen legger til grunn for forslaget inneholder en rekke svakheter".

2. *Er det sammenheng mellom økningene og "rikingflukten" - Var skatteøkningene til Støre i stor grad en utløsende årsak?*

Svar: Etter vårt og mitt syn er det en klar sammenheng mellom regjeringen-Støre sine skatteøkninger og den såkalte "rikingflukten". Dette gjelder spesielt skatteøkninger knyttet til:

- Økning i formuesskatten
- Økning i utbytteskatten
- Økte avgifter

Næringslivets rammevilkår og ikke minst det rammevilkårene for det norske eierskapet ble satt kraftig under press. Næringslivet opplevde det hele som at man var i en tid med stor politisk risiko. Dette har også blitt bekreftet når vi ser på at enkelte investorer fra andre land har valgt å trekke seg mer tilbake med tanke på Norge. På dette området må man ta innover seg at det er forholdsvis store forskjeller mellom de ulike bransjene i næringslivet.

3. *Dersom rikingflukten ikke skyldes grunnrenteskatten først og fremst, kan vi forklare den ved hjelp av en annen skatteøkning, for eksempel formueskatten?*

Svar: Grunnrenteskatten for havbruk har nok ikke hatt den store virkningen på "rikingflukten". Men de skattene som har vært sentrale her er de som omtales ovenfor. Her vil du helt sikkert kunne finne mange artikler også i media. Ett tips kan være å ta kontakt med Finansavisen, de har laget mange saker på dette.